

श्यामगोटा बक्से

इन्डियन गोटा बक्से

अमर

दी उद्योग गोटा बक्से

आलोक एम्पॉरियम

कन्स्ट्रक्शन नेत्रकला जैन

धोधराम उद्योगकार जैन

A TERVEZÉSI ELV ÉS MEGVALÓSÍTÁSA - JAIPUR ÓVÁROSA

BERCZI ZSÓFIA

KONZULENS: BENKŐ MELINDA

CHOWKRI PURANI BASTI

CHOWKRI SARHAD

CHOWKRI GANGAPOL

CITY PALACE

CHOWKRI RAJCHANDRAJI

CHOWKRI

CHOWKRI TOPKHANA

CHOWKRI DESH MODIKHANA

CHOWKRI VISHVESHWARJI

CHOWKRI GHAT GATE

CHOWKRI TOPKHANA

HAZURI

INDRA BAZAAR

BAHU BAZAAR

NEHRU BAZAAR

BAHU BAZAAR

SANGA NI GATE

RANNIWAS

GARDEN

GHAT GATE

BEVEZETŐ JAIPURRÓL

“Jaipur városa feltehetően a modern India első tervezett városa. Gyönyörű építészetével, ütemezett növekedésével, kozmopolita jellegével egyediséggel ruházza fel ezt a városi környezetet. Rajasthan fővárosaként az állam társadalmi, gazdasági és politikai központja. Jelentős fizikai és demográfiai növekedést élt meg. A fővárostól, Delhi-től 258, Agra-tól 232 kilométerre helyezkedik el. Ez a három város alkotja, az úgynevezett *Arany Háromszöget*. Turisztikai jelentőségének köszönhetően növekedése gyorsütemű.

Hogy növekedése ilyen lendülettel folytatódhasson, elegáns múltját magába szívva és a modern újításokat eszközölve kell egy oszthatatlan egészként működnie a jövőben is. Tervszerű változásokat kell, hogy eszközöljön társadalmi és gazdasági életében, természetes és épített környezetében.

Jaipur nemzeti és nemzetközi szinten is különleges figyelmet igényel, hogy világszínvonalú város lehessen.”

Jaipur Development Authority
Masterplan 2025, 1. kötet, 4. oldal

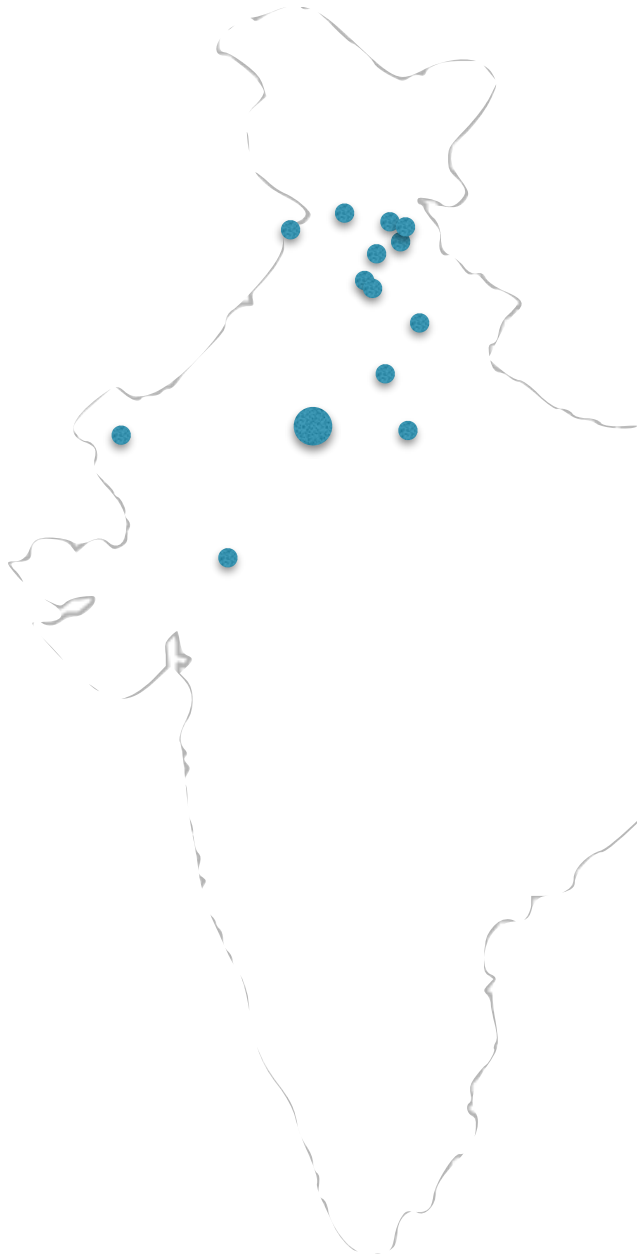
Sokat utazom. Mindig, ha módom van rá, megyek valahova, lehetőleg fél-hosszú távra. Annyi időre, hogy meg tudjak szokni egy helyet. Hogy túl tudjak lendülni az újdonság varázsán, egy új hellyel eltöltött ‘mézes heteken’, amikor még minden nagyon izgalmas, azért, mert új. Kipipálni a turista-látványosságokat egy listán nagyon látványos tud lenni, de nem ez a lényeg. Hétköznapi helyzetekben tanulunk a legtöbbet. Magunkról, elsősorban.

A tény, hogy az Indiában eltöltött idő alatt városkutatással foglalkozhattam, egy új réteget adott a kint szerzett tapasztalatoknak. Rengeteg időt töltöttem utca-és épületnevek szótárazásával, hogy ténylegesen megértsék dolgokat. Volt rá kvázi ‘hivatalos’ indokom, hogy legyek olyan kíváncsi, mint amilyen vagyok. Hogy kérdezzek meg mindent, ami megfordul a fejemben.

Mielőtt elutaztam, rengeteget meséltek erről az országról. Mióta hazajöttem, kérdeznak. Úgy kezdik, hogy “Igaz-e, hogy...?” Általában igenlő a válasz, majd legszívesebben hosszú monológba kezdenék.

Ugyanis a legnagyobb klisék is igazak, csak éppen önmagukban mit sem mondanak a teljes képről.

MÓDSZERTAN

Dolgozatom alapjaként egy 2015 nyarán elnyert szakmai gyakorlat szolgált, amit a Manipal University Jaipurban tölthettem el. A hat hét során modern várostervezési elvek megvalósulását tanulmányoztam a mintegy háromszáz éves jaipuri óvárosban, aminek tervezéskor ősi indiai írásokat vettem elméleti alapul.

A legnagyobb kihívást az jelentette, hogy magát a kontextust a helyén tudjam kezelni. A korábban csak európai országokra szorítkozó személyes tapasztalataimtól alapjaiban eltért az itteni gondolkodásmód a geográfiai, vallási, történelmi és társadalmi különbségek miatt is.

Nem összehasonlítható ugyanis azokkal a megszokott modellekkel, amikből a mi kultúrkörünkből bárki merít. Ugyanaz az elem, vagy akár morfológia itt teljesen más jelentéssel bír. Más módon jött létre, a fejlődésének lépései és az asszociációk, miket kelt is homlokegyenest másak. A nagyívű összefüggésekbeli különbségek ott kezdődnek, hogy az itt élő emberek életmódja és igényei is teljesen eltérnek attól, amit mi saját példánk alapján természetesnek veszünk. Máshogyan élnek meg a tereket, más a kapcsolatuk velünk.

A kontextuson túl nehézség, hogy a tanulmányaim első három évében nincs lehetőség elegendő várostani ismeret felhalmozására.

Ezeket a hiányosságokat a helyiekkel folytatott beszélgetésekkel, célzott szakmai interjúkkal és a lehető legtöbb utazással igyekeztem pótolni. Rajasthan, Punjab és Himachal Pradesh állam jelentősebb városait bejárva (5) láttam a Jaipurban megtapasztaltaktól többé és kevésbé eltérőeket is. Igyekeztem egy általános képet kialakítani az észak-indiai nagyvárosi valóságról.

A fejlődés és hagyomány, a globális és a lokális érdekes kettősét jól példázza, hogy egy hét leforgása alatt két szakmai rendezvényen is részt vettem az egyetem szervezésében. Az egyik egy GIS workshop volt, a másik pedig az INTACH örökségvédelmi konferenciája. Az előbbi a vezető térinformatikai szoftver használatát ismertette meg a diákokkal. A konferencián pedig az épített örökségünk állapotának rohamos hanyatlására hívták fel a figyelmet, kihangsúlyozva az építészeti értékek felmérésének és összeírásának fontosságát. Az egyetemi oktatásban is jól megfigyelhető ez a dualitás. Miközben aktuális műholdas térképeket lekérve adatelemzéssel foglalkoznak és mintákat keresnek, hirdetik a városismereti sétáikat és az önkéntes alapú állagmegőrző akciókat.

Tanulmányom fókuszában nem a kiterjedt mai Jaipur, hanem az elkerített város - a történelmi mag, ennek kialakulása és kortárs értelmezése áll.

A város kialakulásának történetét, kortárs megítélését angol nyelvű szakkönyvekből és cikkekből dolgoztam fel. A legrészletesebbnek és leginkább objektívnek Vibhuti Sachdev és Giles Tillotson *Building Jaipur; Making of an Indian City* című könyve bizonyult, így a történelmi és a szanszkrit eredetű irodalmat a könyv közvetítésével használtam.

A szakkönyvekben azonban, mivel elsősorban specialisták és helyi kutatók forrásaként szolgálnak, olyan hindi vagy szanszkrit szakkifejezéseket alapvetésként kezeltek, amivel nem voltam tisztában. Több ilyen kifejezésnek nincs hivatalos megfelelője, vagy pontos fordítása. Ezeket így legjobb tudásomnak megfelelően igyekeztem definiálni, de őket eredeti nyelven használtam - a félrefordításból adódó félreértések elkerülése végett. Ezen - elsősorban szanszkrit - szakkifejezések felsorolására és tisztázására a dolgozat végén kerül sor a *Fogalommagyarázat* címmel. A másodlagos források mellett elsődleges forrásaim a helyszínbejárások, személyes élmények, beszélgetések és interjúk voltak szakmabeliekkel, mint Pradeep Kumar Pandey, Sanjeev Vidyarthi és Sidharth Soni. Az illusztrációk részben saját, részben a *Building Jaipur; Making of an Indian city* (BJ), a *Jaipur, in the Sign of Leo* (Leo) című munkák és Rajora Neha diasorának (RN) ábraanyagai. Ezeket minden esetben feltüntettem.

A FENNTARTHATÓSÁGRÓL

“Jaipur, ismertebb nevén India Pink Városa, Rajasthan állam fővárosa. A háromszáz éves óváros kora legjobban tervezett városa. Minden jelentősebb kortárs várostervezési elv, mint a kompakt elrendezés, a vegyes területhasználat, összefogott városforma, energiahatékony építés és a fenntartható szomszédság megvalósul ebben az egyedi városban. Ugyanez nem mondható el a modern Jaipurról, ami a falon kívül alakult ki.”

*Pradeep Kumar Pandey,
former chief town planner, Rajasthan
& member secretary, state commission on urbanization*

A fenntarthatóságot meghatározza a környezet, társadalom, gazdaság és a kultúra. A környezeti fenntarthatósággal foglalkozom, ami magába foglalja mind a fizikai, mind természeti környezetet. Az kérdéskör összetett, vizsgálatokor figyelembe veszem a kulturális, társadalmi és gazdasági jelenségeket is. Az épített környezet viszonylatában a fenntarthatóság két legfontosabb összetevője a kompaktság és a lakósűrűség. Az alacsony energiafogyasztású környezet feltétele, hogy városaink sűrűek és racionális térbeli szervezésűek legyenek. Az így kialakuló kis távolságok miatt a gépjárművekre nincs szükség, az ingatlanárak pedig magasak lesznek, így kisebb alapterületen élünk, aminek következtében nem csak a fenntartási energiaszükséglet, hanem a berendezési tárgyak vásárlása is csökken. (Owen, 2009)

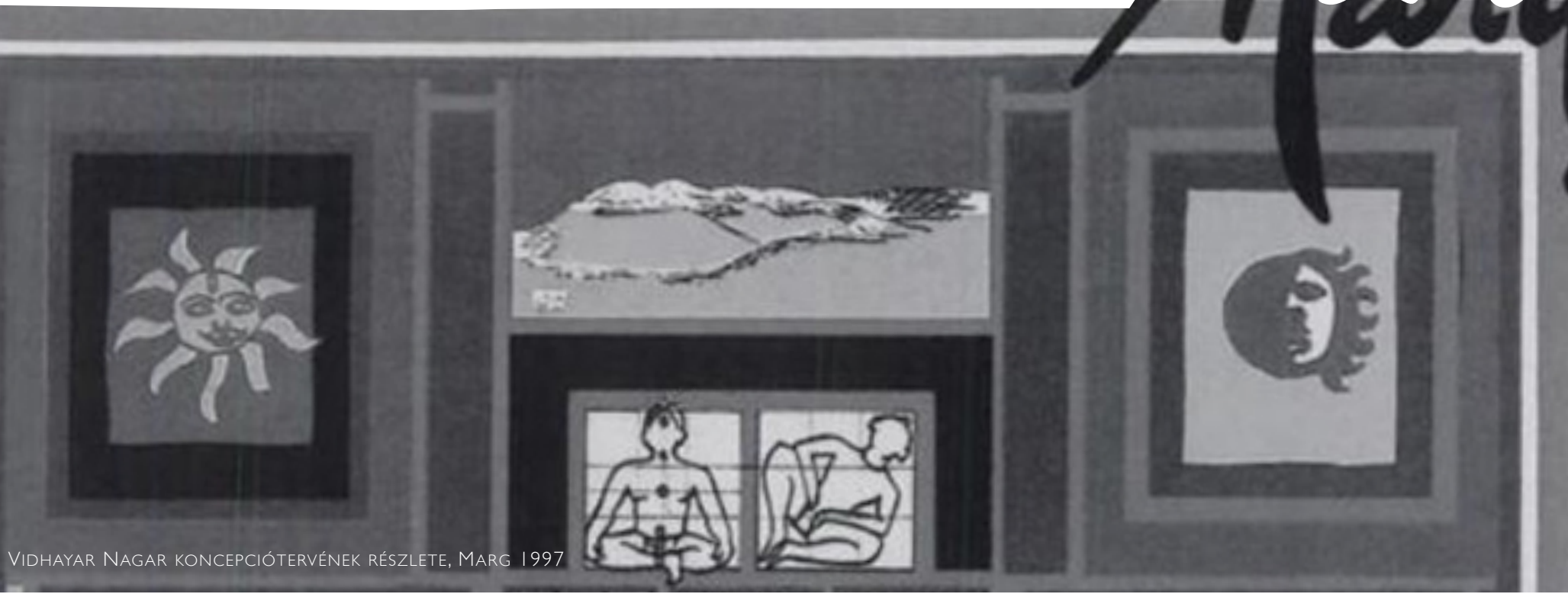
A kompaktság és a városi sűrűség a történeti európai városiasság jellemzője: a vidéktől való fizikai és szellemi elhatárolódás, a fallal elkerített város, a faln belüli intenzív beépítés.

A sűrűség önmagában azonban csak egy mérőszám, a lakóterek minőségére hatást gyakorol ugyan, de az, hogy egy helyet kellemesnek érzékelünk-e, sok más tényezőtől is függ. A kompaktság, mint a hatékonyság növelésének feltétele a fenntartható épített környezet egyik legfontosabb alapkövetelménye. Ide tartoznak még az egyértelműen definiált központ, szomszédsági egységek, a térbeli lehatárolás valamint az ezek közötti tranzit folyosók kapcsolati rendszere. (FARR, 2009) Ezek megjelenését Jaipur óvárosának szövetére vetítve vizsgálom.

A szomszédsági egységek mérete nagyon fontos szempont. Azon túl, hogy a fenntarthatóság kulcsa ennek bejárhatóságában van, az itt lakók napi kapcsolatát határozza meg a várossal. Egy olyan környezetben ugyanis, ahol nem kell feltétlenül autóba ülnünk, sokkal személyesebb kapcsolatot alakítunk ki a környezetünkkel. Így ennek direkt hatása van a hely identitás meglétére, valamint, hogy az egyén mennyire érzi magáénak, mennyire tud azonosulni ezzel. A fenntarthatóság globális ideája – funkcionálisan, gazdaságilag, szociálisan és kulturálisan - lokális érdekek szolgálatába kell, hogy álljon. Egy helyhez való kötődés, egy közösséghez való tartozás érzése kétségkívül a legmeghatározóbb abban, hogy hogyan élünk meg egy helyet.

Fontos teret biztosítani helyi kezdeményezéseknek, még akár a globális befektetések korlátozásával is. A fenntarthatósághoz erős közösség szükséges, mind helyi, mind társalmi szinten, a helyi kezdeményezések következtében pedig sokkal erősebb kötődés és elhivatottság alakul ki. Bár a fentiek a fenntarthatóság jelentős szempontjai, fontos kiemelni, hogy a gazdaság, a szociális jólét, a közösségi részvétel és a társadalmi megítélés kérdését. A fenntarthatóság nem egy technikai probléma, hanem sokkal inkább környezeti és kulturális szemlélet kérdése. (SZABÓ, 2010)

Marg

VIDHAYAR NAGAR KONCEPCIÓTERVÉNEK RÉSZLETE, MARG 1997

INDIAI, JAIPURI HELYZET

VASTU VIDYA

A premodern Indiában a belföldi építészetet általános érvényű, de jellegzetes elméleti törzsanyag formálta. Ezt a szanszkrit *vastu vidya* - vagyis építészeti tudás - kifejezéssel írjuk le. Az elmúlt 150 év építészeti fejlődése alatt, főleg a brit koloniális és posztkoloniális rendelkezések következtében a vastu vidya egyre inkább marginalizálttá és fragmentálttá vált. Alkalmazása visszaszorult és egyre gyakrabban értelmezték félre. Vannak próbálkozások, sőt előfordultak valóban igényes újjáélesztési kísérletei is ennek a hagyománynak, de valós megértése sajnos továbbra sem jellemző.

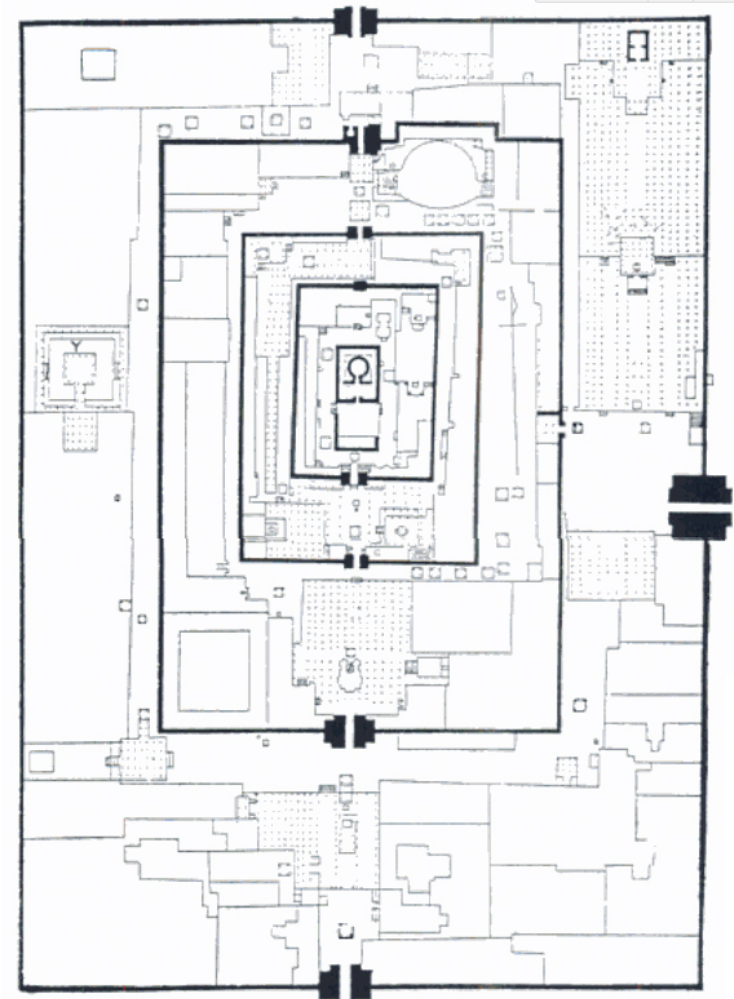
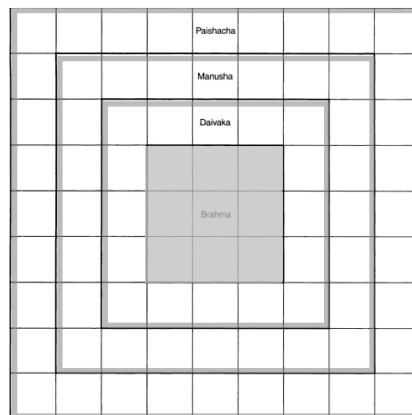
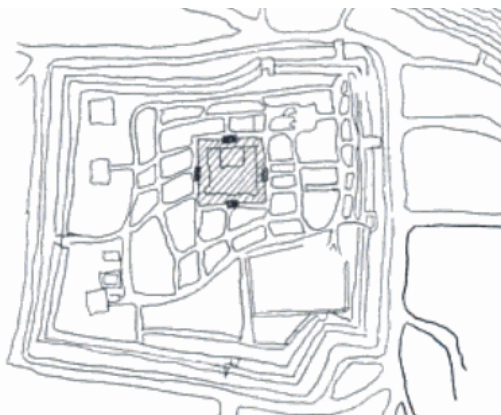
Az indiai építészeti hagyatékot az őket létrehozó alapelvek ismerete nélkül nem tudhatjuk helyesen megítélni, igazán megismerni. A fennmaradt írásos források az ezen alapuló épületekkel együtt alkotják azt az "elveszett" tudást, amit építészettörténészek alig tanulmányoznak, mivel számukra a források hozzáférhetetlenek, lévén az eredeti szanszkrit nyelv ismerete szükséges hozzá. A fordításra alkalmas nyelvészek építészeti tudásának hiánya pedig félrefordításokhoz vezet. Ezentúl erősen hiányos forrásanyagról beszélünk, így teljeskörű összefüggések felismerésére sincs mód. Az oktatási rendszerben nem szerepel, azonban nem merült még teljesen feledésbe. Néhány vezető indiai építész komolyan próbálja áthidalni a modern és a történelmi építészet közti szakadékot, az autodidakta vastu vidya tanácsadók szolgáltatásait is egyre többen keresik. Ennek alkalmazása azonban minden esetben felületes. A vastu vidya történelmi hatásának mélyebb megértése elősegítené a kortárs alkalmazásának ésszerű kritikáját és jövőbeli potenciáljának felismerését. Előremozdítaná a társadalom és az őket szolgáló építészek közötti kommunikációt. Lehetővé tenné, hogy a hagyományra ne mint statikus állapotra, hanem mint a változás folyamatára tekintsünk.

Ha a történelmi városra mintaként, és nem csak mint egy megjavítandó nosztalgikus jelenségként tekintünk, akkor ennek tulajdonságait átvihetjük és hasznosíthatjuk új várostervekben is annak érdekében, hogy városias értékeket hozzunk létre .

(Busquets, 2005)

TERVEZETT VÁROS

Ha egy tervet teljesen a mintául szolgáló modellnek megfelelően akarnánk kivitelezni, úgy a várost egyszerre, egy lineáris folyamatban, egy teljesen üres területen kéne létrehozni. A múltban szakrális vagy hatalmi okból alapítottak, terveztek városokat, üres területen, egy darabot határolva el környezetéből. Ez a mai Európában nem nagyon fordul elő. Ritkán adódik rá alkalom, hogy egy teljesen új, tervezett várost hozzunk létre és még akkor sem találkozunk olyan területtel, ami ne tudhatna magának néhány speciális vonást. A kortárs ázsiai városépítészet ezzel szemben elsősorban új városokat hoz létre. Ezek ellenére is vannak olyan városok, ahol ezek az elvek érvényesülnek. Az indiai Mandurai városának négyzethálós utcái a templomot keretezik, ami így nem csak funkciójában, de elhelyezésében is a *mandala brahmasthana*-jaként szolgál. Még tisztább szerkesztést mutat Srirangam városa. Hétszeresen elkerített koncentrikus városközpont, közepén a templommal a szanszkrit írások szerinti optimumot képviseli. Geometriai szabálytalanságai ugyan vannak, de a mandalikus hatás egyértelműen megmutatkozik. A fentiekben túl további példák megfigyelhetők északabbra, Dabhoi és Sanganer városában. Mindkettő kétszer kettes mandala-formát alkalmaz és így *kevala nagara*-ként működik: a külső falat négy kapu töri át a négy sarokponton.

- 7 BALRA MANDURAI VÁROSÁNAK SKICCE
(TEMPLOMRÉSZ SRAFFOZVA)
8 KÖZÉPEN MANDALA BRAHMASTHANA MODELL
9 FENT RANGANATHA TEMPLOMA SRIRANGAM
VÁROSÁBAN (FERGUSSON UTÁN)

A BUILDING JAIPUR MAGYARÁZÓÁBRÁI

A fenti városoknál megfigyelhető az ellentét saszikus minta szabályossága és a megvalósult alaprajz organikussága között. Ez sokat elmond nem csak Jaipurról, de a *vastu vidya*-ról is általánosságban. Ugyanis nem grafikus, hanem mentális eszkről beszélünk. A tudományos berkekben népszerű teszt, amiben meglévő épületek alaprajzaira - a hasonlóságok vagy eltérések keresésének okán - mandalákat rajzolnak, a teljes meg nem értés következménye. Történelmileg egyáltalán nem helytálló ilyesfajta közelítéssel élni, mivel a gyarmatosítás előtti Indiában a ma használatos mérések alapján szerkesztett alaprajzot nem készítettek. Ezek nem képezték az építészeti gyakorlat részét, hiszen az a lépés, hogy léptékhelyes alaprajzot készítsenek, egyszerűen kimaradt. Így ennek itt hagyománya sem volt. A reneszánsz utáni időkben a nyugati világban azonban célszerű az ideális modell és a megvalósított művek ilyen jellegű összehasonlítása. Ez a *'match and test'*¹⁸ megközelítés a *vastu vidya*-hoz sokakat - még a város legjelentősebb történészét, A. K. Roy-t is - arra a következtetésre juttatott, hogy egy az egyben elvessek Jaipur saszikus alapjainak gondolatát. Egyikük úgy tartja, hogy a mandala jelen esetben inkább a véletlen műve, mintsem tudatos alkalmazásé, s hogy ez a geometrikus rend csakis gyakorlati szempontok következtében alakult ilyenné. Az ideál leképezése Jaipur esetében is csak épített formában történt meg. Ez megmagyarázza, hogy - habár néhány térkép vagy ábrázolás fennmaradt - miért nincs korabeli léptékhelyes ábrázolás a városról. A valós megfelelések az alapul szolgáló forrásoknak inkább mentálisan, mint egy léptékhelyes ábrázolásban figyelhetők meg. Mandurái és Srirangam léptékhelyes tervei szintén sok tökéletlenséget mutatnak. A szubjektív élményeink valósabbak, mint egy pontos kétdimenziós leképezés.

“A matematikai térnek nincs “természetes” nullpontja, annak kiválasztása teljes mértékben önkényes, és pusztán eltolással tetszés szerint átmehetünk egyikből a másikba. Másodszor: ennek megfelelően a tengelyirányok is önkényesek, és ezért a tengelyrendszer tetszőleges forgatásával (rotáció) egyikből a másikba válthatunk. Ez az egyszerű utalás már elegendő ahhoz, hogy láthatóvá tegyük a lényeges különbséget a megélt tértől, ahol sem a nullapont, sem a tengelyirányok nem önkényesek” (Bolnow, 1956)

Az emberi térérzékelésben az ortogonalitás meghatározó, az ember szimmetrikus valója tekinthető az ehhez való vonzódásunk okának. A megélt tér kezdőpontjai mi magunk vagyunk. A tengelyekhez öntudatlanul erős szimbolikus értelmet társítunk. A függőlegest a gravitáció által meghatározott testtengelyünk - az axis mundi - jelöli ki, az elől-hátul - az eljövendő és a múlt - valamint a jobb és a bal, mint a horizont és a kiegyenlített mérleg két nyelve jelennek meg. (Fonyódi, 2007)

ORGANIKUS VÁROSFEJLŐDÉS

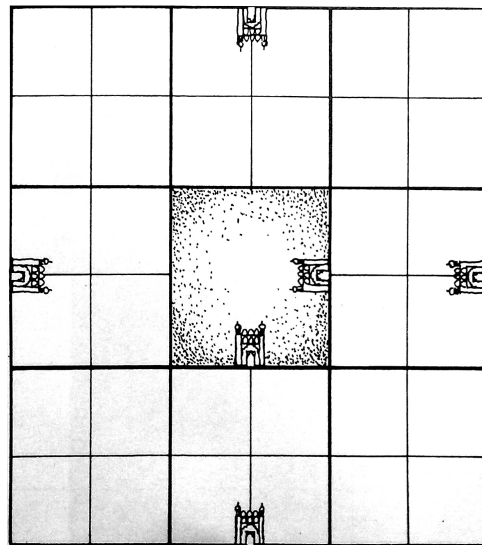
Sokak állítják, hogy Jaipur előtt nem is volt várostervezés Indiában, főként északon nem. A korábbi példák ennek ellentmondanak, az ellenben igaz, hogy a korábban üres területre újonnan megtervezett és gyorsan kivitelezett városok igen ritkák, hiszen az indiai városokra inkább a fokozatos, de nagy ütemű organikus fejlődés jellemző. A legtöbb Rajput főváros ugyanis hegyekre épült, így a szabályos, hálós elrendezésre nem volt példa. A centrális elhelyezkedésű erődített palota és városfal, amit minden oldalon kapuk szúrnak át, valamint a centrum és a periféria egy jelentős főútvonallal való összekötése mind jellemzőek voltak.

Jaipur egyedisége abban rejlik, hogy ezeket a hagyományokat egy ortogonális hálóra feszítették.

Az ortogonális háló - a párhuzamos és rájuk merőleges metsző utcásorok mintázata - Jaipur esetében csak a fentiek értelmében kap jeletőséget. Az európai kultúrkörben telepített városoknál ez a leggyakrabban használt rendszerelv. Léptékét és intenzitását tekintve változatos, alkalmazhatjuk egy néhány tömbből álló terület összefogására vagy meghatározhatjuk vele az egész várostestet. Megtalálható a kertvárosokban és a felhőkarcolók telepítésénél is. Szabályrendszert is képvisel. Megfelelő távolságokban, és ritmusban ismétlődő elemek sora, ami különböző léptékben (földrajzi, települési, épület) vagy módokon (additív, strukturális, átalakított) strukturálja a teret. Az ortogonalitás a városi rend megteremtésének módja, nem pusztán forma. Zárt vagy nyitott rendszerként, környezetéhez igazodva, vagy attól függetlenül is műödhet. A rács maga megjelenhet negatív térként és pozitív tömegként is. Alaprajzi ritmusa lehet monoton vagy változó, képes egyenletes és eltérő magasságok, sűrűségek befogadására is. A rács városi ragasztó is egyben, térbeli és morfológiai kontextust hoz létre (Rowe, Koetter, 1978). Ezek terjeszkedése során időbeni és történeti folytonosságot eredményez. A tervezett szövet az idő és a használat során torzul. Ez nemegyszer rámutat a természetére, így hiányosságaira és értékeire is. (Fonyódi, 2007)

Az ortogonális hálókat előfordulási forma szerint Spiro Kostof rendszerének (1991) megfelelően is struktúrázhatjuk: Teljesen szabályos ortogonális hálót a római castrumnál és amerikai kolóniák felépítésénél láthattunk. A bastide-nál vagy telepített középkori városoknál ennél lazább megközelítés jellemző. Barcelonai vagy berlini mintára kiterjeszhető egy organikus város ortogonális módon. Egy ortogonális rácsot bővíthetünk újabb hálóval (Manhattan) vagy másfajta geometriával (Washington). Dolgozhatunk a “görbeegyenes” módszerrel, mint a Milton Keynes-féle új fejlesztéseknél, ahol a rácsvonalak nem egyenesek ugyan, de közel ortogonálisan helyezkednek el, és hálót alkotnak.

Az ortogonalitás létrejöttének okai szerint három csoportot különíthetünk el. Amennyiben az ok a városalaprajzbeli szakralitás vagy szimbolikus megjelenés volt, a város irányultsága az égtájaknak megfelelő, vagy vallási orientációs középpont következményei. Ide tartoznak a szimbolikus formálású városideálok, utópiák formái is. A telepített városoknál, vagy a kolonizáció során kialakult formák esetében, mint az ókori gyarmatvárosok vagy a középkori telepített városok, katonai és gazdasági szempontok kerülnek előtérbe, valamint kiemelt szerepet kap a presztízs növelése is (egyházi városalapítások), a birodalmi terjeszkedés eszközeként alapított városoknál (római birodalom) a gyarmatosítás és a szakralitás kettőse jellemző. A harmadik típus a modernizálás, szabályozás során kialakult ortogonális háló. Itt már meglévő városok terjeszkedése, vagy a városszerkezet kitöltése a cél. (Fonyódi, 2007) Ezen elvek alapján Jaipur városát birodalmi terjeszkedő céllal, de szakrális tervezési elvekkel épített városként írhatjuk le.

10 BALRA
A FŐVÁROS ÁLTALÁNOS
SASZTRIKUS DEFINÍCIÓ
ALAPJÁN MEGALKOTOTT
PARADIGMATIKUS KÉPE

11 JOBBRA
JAIPUR VÁROSÁNAK
TERVE MAI, MEGVALÓSULT
FORMÁJÁBAN

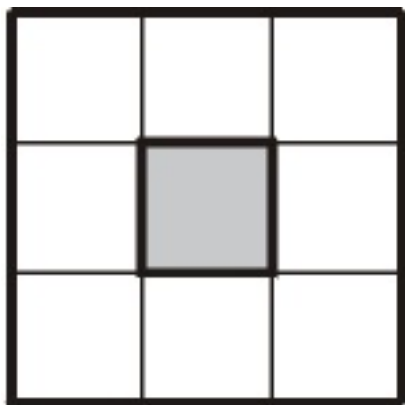
BUILDING JAIPUR ÁBRÁI

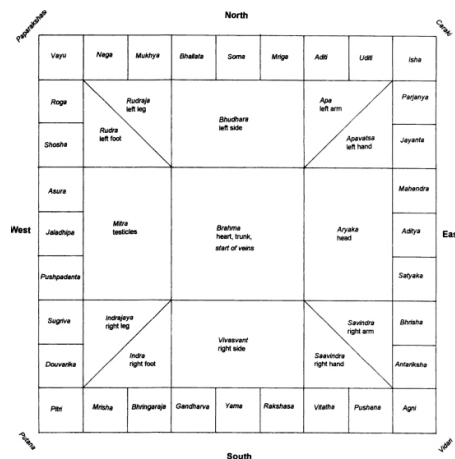
Jaipurban a mandala a hármas egység többszörözésével jött létre. Ennek leegyszerűbb formája a 3x3-as *pitha mandala* (12), vagy *paramashayika*(13), mindegyik oldalán kilenc négyzettel (13, 14). A gyakorlatban ezeket gyakran felcserélik, lévén az utóbbi az előbbinek részletgazdagabb továbbfejlesztése.

Várostervezésben a kettes vagy hármas alapú - vagyis páros vagy páratlan alapú - mandalákat praktikusán az különbözteti meg egymástól, hogy az utak elhelyezkedését meghatározva a centrumban kereszteződés vagy központi terület fog helyet kapni.

A szakmában nincs egyetértés abban sem, hogy Jaipur tervezésénél a saszikrikus modellek közül melyik szolgált mintául. A Ram Raz féle *prastara-tervet* (15) E. B. Havell óta sokan a város alapjának tartják, ami nem feltétlenül igaz. A *prastara-terv* a *manasara vastu shastra*-ban megfogalmazott nyolc városmodell egyike. Érdekessége, hogy a többi modellel ellentétben alaprajzát tekintve csak négyzetes vagy téglalap alakú lehet. Itt terület szerint különítették az osztályokat a létrejövő telekméreték módosításával. Ugyan Jaipurban is meghatározó volt a társadalmi osztály a lakhatásban, ez másképp valósul meg. Hasonlóság így a mindkettőben fellelhető szigorú ortogonális rend, ami bár nem egyedi eset, közel sem olyan triviális párhuzam, mint amilyen az európai kultúrkörben lenn. A mandalikus alap mindkettőnél megkérdőjelezhetetlen, így kapcsolatuk mindenekelőtt a közös eredettel magyarázható.

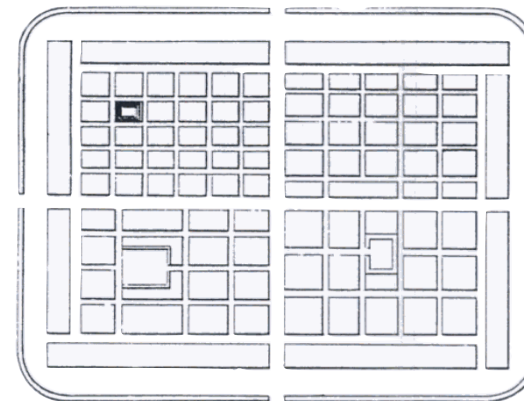
12 3X3AS PITHA MANDALA BUILDING JAIPUR ÁBRÁI

13 8X8-AS PARAMASHAYIKA RAJAVALLABHA ALAPJÁN

14 A HÁRMAS ALAPÚ VASTU PURUSHA MANDALA

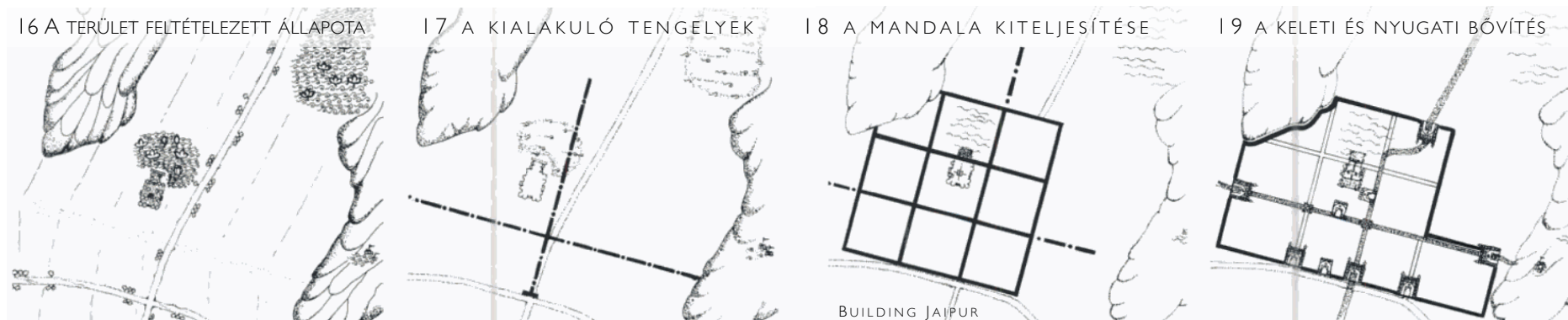
15 A PRASTARA TERV, RAM RAZ 1834-ES ÉVI ÁBRÁZOLÁSA

A jellegét tekintve szintén jelentős vonás, hogy a terület nem teljesen sík. A hosszú egyenes gerinc az Agra-Ajmer úttal párhuzamos, kicsit északra tőle. A gerinc déli oldala szinte sík, míg az északi kissé lejt, a gerinc még ma is kivehető. A shastrikus elvek szerint ez az elrendezés ideális, hiszen északkeletre lejtetni egy területet a legszerencsésebb elrendezésnek számított. Gyakorlati szempontokat figyelembe véve azonban a lejtős terep nehezebben benépesíthető. Habár az új város az említett keretek közé szorult, mégis fontos szerepet játszott a terület kiválasztásában a keleti hegyeknél elhelyezkedő Galtaji - a Ramanandik, egy Vaishnavita szekta által korábban használt terület - szent mivolta.

Az elhelyezés és két oldalának nyomvonalra adott volt, a *mandala* pontos dimenziói még nem. Az észak-déli utat addig tolták dél felé, amíg az még nem határozta a kereszteződés és a városkapu közötti távolságot. Az egyik irányú dimenziókat ez már rögzítette, így folytatódhatott a mandala kiteljesítése (18). Sawai Jai Singh létrehozta Nahargarh erődjét. Az innen kiinduló falak összekötötték a korábbi főváros, Amer városa fölött elnyúló erőddel. A város építésének idejében ezért több erődítménnyel biztosították ezt a vonalat. Így elhelyezkedése megmagyarázza, hogy a város nyugati szektorai miért is szélesebbek a többinél. Ezek után már szükséges volt a hálót a keleti oldalra is kiterjeszteni, a város így egy hozzáadott négyzettel bővült, mondhatni, a hegy miatt "kimaradt" négyzet helyett. A mandala kilencosztatúsága megmaradt, a város falai pedig hegytől-hegyig nyúltak (19). Ez a kiegészítés valójában nem is sérti az írásokat, sőt, az északi és a keleti terjeszkedés javasolt is.

Ha összehasonlítjuk Jaipur térképét a sasztrák által leírt modellel (10 és 19), mind a hasonlóságok, mind az eltérések megmutatkoznak. Ezek azonban a területhez való alkalmazkodásból adódnak, így nem lenne célszerű, ha hibákként könyvelnénk el őket. A modell sikeres alkalmazásához elkerülhetetlen a helyszín figyelembe vétele. A városban sétálva érzékelhetjük a szabályosságát. A *mandala* megjelenésének inkább mentális jelentősége van, nem pedig a térkép vizualitása (11) által meghatározott jelenség.

Az utcák iránya nem pontosan mutat az égtájak felé - mintegy 15 fokkal eltér attól, hogy megfelelően használhassa a finom gerincet a területen, ez azonban a város utcáit róva nem megfigyelhető. A nap járása az évszakok közötti időszakokban sem tér el jelentősen a város irányultságától.

KOMPAKTSÁG ÉS SŰRŰSÉG

Jaipur óvárosának határait a hegyek és a falrendszer adják. Ebből következik, hogy a fenntartható, kompakt elrendezés példája lett. Alapításánál egy a fővároshoz, Amer-hoz közeli területet kerestek. Tőle mintegy öt mérföldre déli irányban egy nagyobb sík terület helyezkedik el, amit északnyugati és keleti oldalról hegyek határolnak.

Korábbi Rajput fővárosokhoz hasonlóan a telekválasztáskor az alapító, Sawai Jai Singh új fővárosa kiválasztásánál ezt fontos szempontnak tartotta. Ez előrevetítette a korabeli gondolkodás megváltozását. Egy új város helyének kijelölésénél már nem elsősorban az számított, hogy katonai visszavonulásnak ideális helyéül szolgáljon. A hangsúly áthelyeződött a kereskedelmi központ kialakítására. Ez nem számított azonban szélsőséges megoldásnak, mivel az új szempontok figyelembevételén túl a helyet körbevevő hegyek biztos védelmet nyújtottak a megalapuló városnak. Az északnyugati erődökkel tűzdelt hegygerinc folytonos kapcsolatot biztosított Amer-rel, a korábbi fővárossal. Így ez utóbbi, Jaigarh erőd árnyékában a végső visszavonulás helyeként is szolgálhatott. Északnyugati oldalon azonban ezt nem tudták befejezni, mivel a hegy kitüremkedései ezt megakadályozták. Habár az írások szerint ez messze van az ideálistól, gyakorlatilag ez az elkerülhetlenné vált változtatás a hely előnyére vált, ugyanis az ilyen szoros kapcsolódás a hegyhez fokozta a biztonságot, mivel megakadályozta, hogy a kettő közé idegen erők hatoljanak be. A hegy csúcsán a város fölött Sawai Jai Singh létrehozta Nahargarh erődjét.

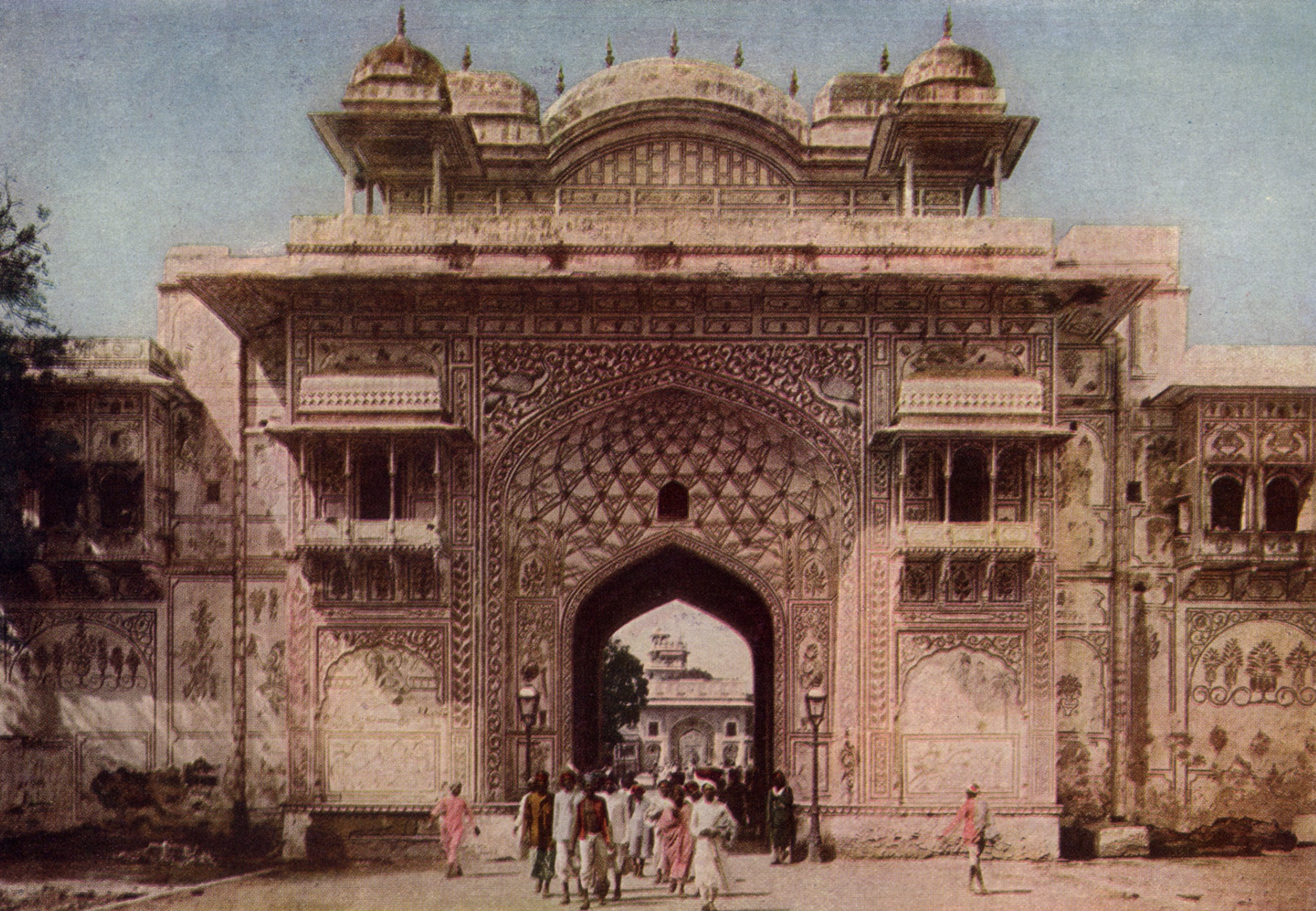
A város felépítését tekintve a következő főbb elemekből áll: a városfal, és az ezt áttörő kapuk, a főútvonalak által határolt zónák (chowkri), a kereszteződések teresedései (chaupar), a bazárok homlokzatai a fontosabb útvonalakon és a jelentősebb vallási emlékek.

A FAL

A város pontos alakját a falak jelölték ki. Átlagosan a fal mintegy hat méter magas és három méter vastag,

Az üzletek homlokzatát és a városfalat egységes pink réteg fedi, így kapta a 'pink város' nevet. Ennek eredetére több elmélet próbál magyarázatot találni. Az egyik szerint a festés nem is eredeti, csak a késő tizekilencedik század terméke, Maharaja Sawai Ram Singh II újítása. Feltehetően az elképzelés onnan ered, hogy a maharaja 1868-ban ténylegesen átfestette a város utcáit, különböző színekre, ezt azonban még korán, 1870-ben helyreállították. Egy másik elmélet szerint az egységes festés a walesi herceg 1876-os látogatásának tiszteletére történt. Ennek az szolgálhatott alapul, hogy az előkelőségek látogatása előtt a főbb középületek festését rendszeresen felfrissítették.

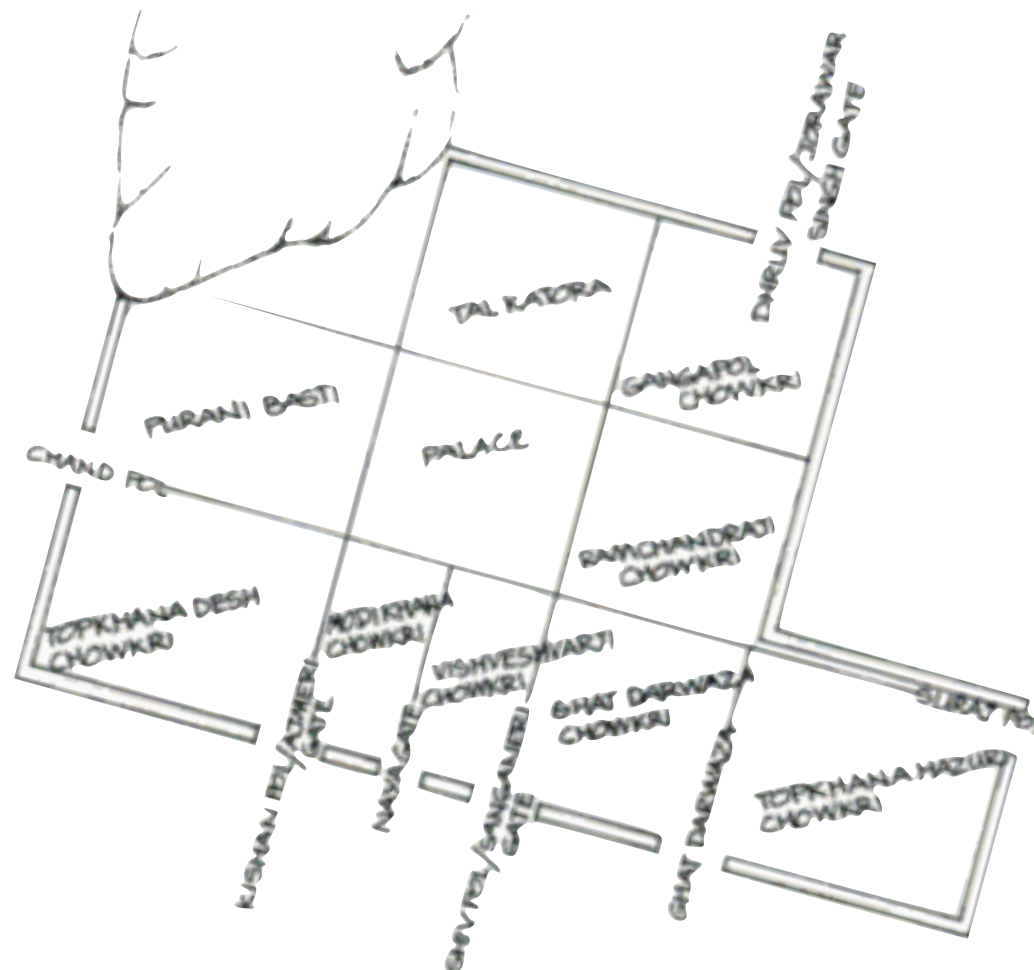
A mai szabályozások előírják a pink homlokzatok fenntartását, a pontos árnyalatot azonban nem írják elő, így sokan rózsaszínes árnyalatokat részesítik előnyben az eredeti terrakotta, *geru* szín helyett. Időbeli és anyagi takarkosság jegyében építőanyagként nem faragott kőblokkokat (dressed stone), hanem kötörmelékot használtak, amit később *geru* festéssel fedtek, a térség homokkővének színét idézi. Ez főleg a Mogul birodalmi városok, mint Delhi, Agra és Fatehpur Sikri arculatát határozták meg. Mivel már az alapításnál egy olyan város lebegett Sawai Jai Singh szemei előtt, ami felveheti a vesenyt a birodalmi városokkal, mind léptékében, mind politikai jelentőségében, így a tervezésben is a birodalmi városokra jellemző elemek használata lett meghatározó. A városfal megjelenését tekintve a mogul erődítmények stílusában épült, a szín csak hozzátesz ehhez az illúzióhoz. A felhasznált kötörmelék - a várost körülölelő hegyekből bányászott kvarcitkő - színét tekintve igencsak változó, de érdekes mód van a jaipuri pinkhez hasonló árnyalata is, így sokan a város építőanyagát pink (rózsaszín) homokkőnek hiszik. A régió legjobb homokkő-és márványbányái azonban Jodhpur felügyelete alatt vannak, így ezek csak csekély mennyiségben találhatóak meg Jaipurban. A 3x3-as mandala-hoz hozzáadott vagy területükben bővített szektorok jótékonyt hatást gyakorolhtak a birodalmi jelleg elérését célzó törekvéseknek, ugyanis a hozzáadott szektor maximalizálta a déli, reprezentatív homlokzatot. Ezzel a léptéknövekedéssel együtt növelte presztízsét. Rendezte a helyzetet a kapukkal, egy rendezettebb, szimmetrikus képet nyújtva. A nagy jelentőségű Sanganeri-Kaput az eddigi kissé keletre eltolódott helyzetéből központ helyre bilentette ez a bővítés.

A KAPUK

A városfalat összesen hét helyen törik át a kapuk(21). Ez sasztrákban gyakran alkalmazott modellszám. A koncentrikusan felépített templomok építése során például ideális helyzetben hétszeres a záródás, mindegyik oldalon kapuval áttörve. Ez négyszer hét kaput eredményez. Ilyen ideális formát a korábban is említett Srirangam városánál (9) láthatunk. A korábbi Rajput és mogul gyakorlat szerint a kapukat azok után a városok után nevezték el, amik felé a rajtuk keresztül menő utak vezettek. Az Ajmer kaput például gyakran Krishan (vagyis Krishna) Pol is említik, ahogy a Sanganer kapu gyakran használt másik neve a Shiva Pol Ezt ellensúlyozva a hagyományoknak megfelelően a kelet-nyugati kapuk Suraj és Chand Pol, nap-és holdkapu nevet viselik. Ezentúl, a természeti adottságok véletlene, hogy a gerincen kialakított út vonalán haladva Galta hegyén egy orom található. Ide Sawai Jai Singh Surya templomot építtetett. Surya, a napisten a keleti égtájjal hozható kapcsolatba. Rama leszármazottja, akit a galtai eszkéták és Jaipur uralkodóháza is szolgált.

A templom a fő kelet-nyugati útvonal egészéről jól látható, mivel a tengellyel teljesen egy vonalban van. Ezt gondolkodást jellemzi, hogy mindegy, mit mutat az iránytű, ha az út Surya felé mutat, akkor keletre néz. A fent említett *mandala*-bővítés a déli, reprezentatív homlokzat növelése teljesen új megvilágításba hyelezte a kapuk rendszerét. A Sanganer-Kaput az eddigi kissé keletre eltolódott helyzetéből központ helyre bilentette ez a keleti bővítés, így kiemelve a városon átmenő forgalmat lebonyolító útvonalat.eltolódott helyzetéből központ helyre bilentette ez a keleti bővítés.

21 A KAPUK ÉS CHOWKRIK JAIPUR VÁZLATÁN FELTÜNTETVE (BUILDING JAIPUR)

RASTA-K - AZ ÚTHÁLÓZAT

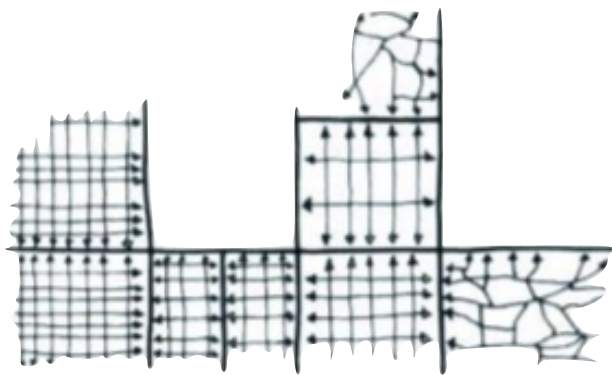
Elsődleges útvonalként a *Raj Marg*-ot, vagyis királyi útvonalat tartjuk számon. A 33 méter széles út tengelye a keleti hegyek felé néz, a Surya Mandir - Naptemplom - vonalában helyezkedik el. Mindkét oldalán a gyalogosforgalomnak elkülönített sáv kapott helyet. Vonalát üzletek szegélyezik, egyenes vonala jól belátható képet nyújt.

A másodlagos útvonalak 18 méter szélesek, a tengelyeiket a falat áttört kapuk hangsúlyozzák. Hálózatuk a szektorokon belül további osztásokat hoznak létre, ami a *mohalla*-k rendszerét alakítja ki. Ezek a blokkok méretükben változatosak, a 110 m x 110 m-től a 160 m x 160 m-es befoglaló négyzetig terjedhetnek.

A harmadlagos úthálózatot a 9 méterestől a 4.5 méteres szélességig terjedő utak alkotják. Geometriájuk az épületek által létrehozott negatív tömeg. Organikus vonalvezetésük változatos megjelést nyújt.

23 UTCAHÁLÓZAT SEMATIKUS KÉPE (RN)

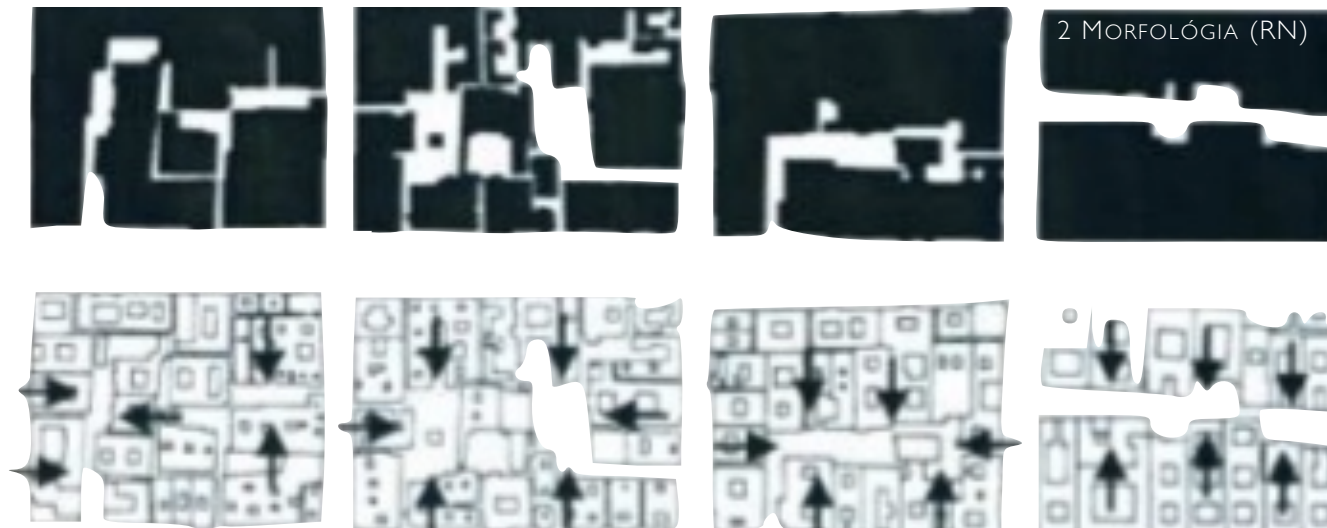
24 JELLEMZŐ UTCAMETSZETEK (RN)

CHOWKRI-K - NEGYEDEK - AZ ELSŐDLEGES OSZTÁS

A *mandala* modulrendszerét meghatározó főbb útvonalak zónákra, *chowkri*-kra osztják a várost (21). Ugyan a város a kezdetektől jelentős elemeiről kapták nevüket, feljegyzés nincs arról, hogy az alapítás óta így hivatkoztak volna rájuk. A dél-nyugati és bal oldalon toldott zónát Topkhana Desh és Topkhana Hazuri, vagyis fegyverraktár néven ismerjük, a katonaság korabeli helyére utalva. A dél-keleti zóna a Ghat Darwaza nevet az itt elhelyezkedő kapuról kapta. A középső zónát a palota megközelítése és a centralitás jegyében egy fontos útvonal, a Chaura Rasta osztja két részre. Feladata, hogy összekösse a Tripolia-kaput, a palotakomplexum déli, fő bejáratát a városfallal. Bal oldalán Modi Chowkri a jobb oldalán pedig az azonos nevű templomról elnevezett Vishveshvarji Chowkri kapott helyet. A középső sorban három zóna chowkri helyezkedik el. A nyugati oldalon a Purani Basti, vagyis a régi negyed helyezkedik el, a város elsőként megvalósított része. Középen a palotanegyed, keleten pedig Ramchandraji - egy tizenkilencedik századi templom után. A palotanegyedtől északra az itt elhelyezkedő alapítás előtti épületnek megfelelően Tal Katora. Az északnyugati sarokban Gangapol Chowkri egy kisebb kapu nevét viseli.

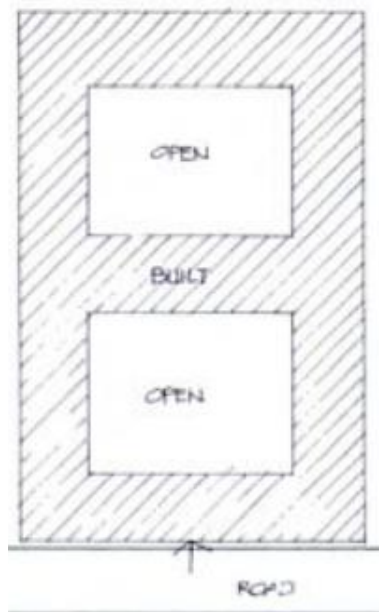
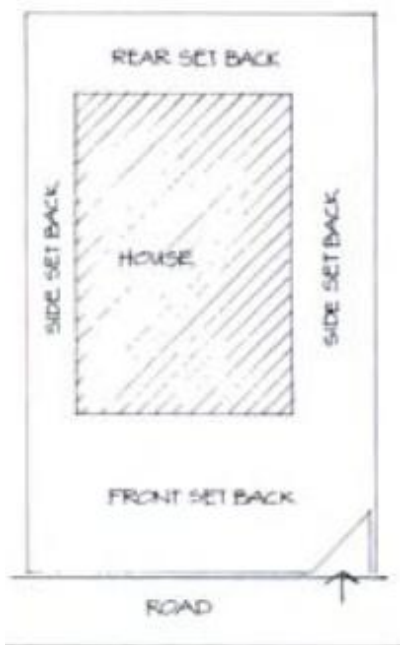
21 A KAPUK ÉS CHOWKRIK JAIPUR VÁZLATÁN FELTÜNTETVE (BUILDING JAIPUR)

MOHALLA - SZOMSZÉDSÁG - MÁSODLAGOS OSZTÁS

A főbb útvonalak átszelik a várost és negyedekké osztják, a kisebb utcák pedig még tovább bontják azt. A város negyedekre való felosztása, majd továbbdarabolása nem csak mobilitás vagy geometria kérdése. A társadalmi eloszlást is biztosítja. A népesség kasztok vagy *jati*-k alapján telepedett le, ezt *mohalla* rendszernek nevezzük. Ezek a blokkok méretükben változatosak, a 110 m x 110 m-től a 160 m x 160 m-es befoglaló négyzetig terjedhetnek. Egy ilyen szomszédság képes lehet akár 40-50 lakóegység befogadására.

HAVELI - LAKÓHÁZ - HARMADLAGOS OSZTÁS

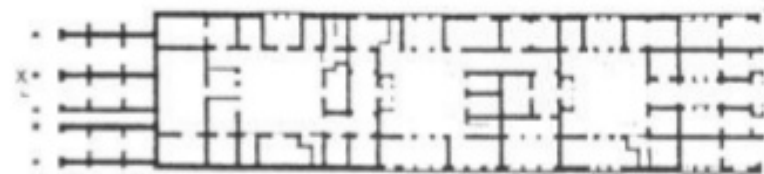
A legkisebb építészeti egység a *haveli*, egy udvaros ház, amiben a többgenerációs család és a személyzet lakik. A havelik csoportja *mohalla*-t alkot. A *mohalla*-kban nem feltétlenül a rokonsági kapcsolat a kötelék, inkább a *jati*-k szerint csoportosultak. A *mohalla* tagjai szociális és szakmai közösséget alkotnak. Egy a városon belüli cella/sejtként működik, így tagjai a magánélet megőrzése érdekében le is zárhatták azt. A *mohalla*-kat kisebb utak választják el egymástól, halmazuk pedig *chowkri*-t alkot.

A társadalmi eloszlás *jati*-k szerint történt, ennek nyomai ma is felfedezhetők, főleg a bazárok kínálatában. Sokan az eredeti foglalkozásoknak megfelelő bazársorban élnek és dolgoznak, mint annak idején.

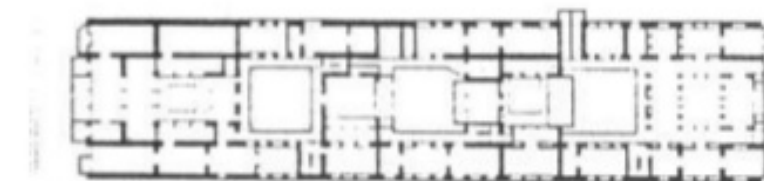
- 26 BALRA
FENT: ELHÚZOTT ÉPÜLETTÖMEG (B)
LENT: HAVELI TÖMEGE (B)
27 HAVELI METSZETEK, ALAPRAJZOK (RN)

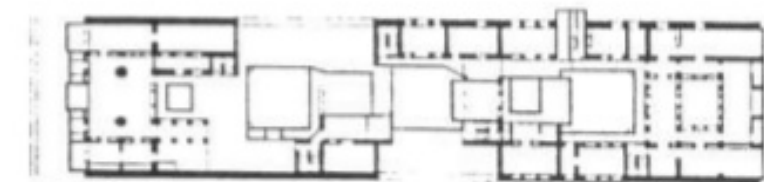
SECTION XX

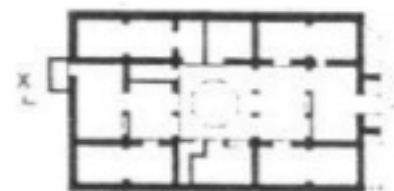
GROUND FLOOR PLAN

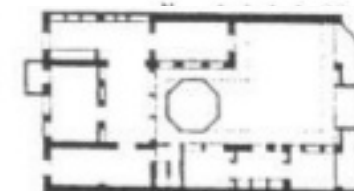
FIRST FLOOR PLAN

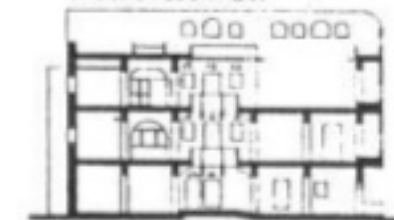
SECOND FLOOR PLAN

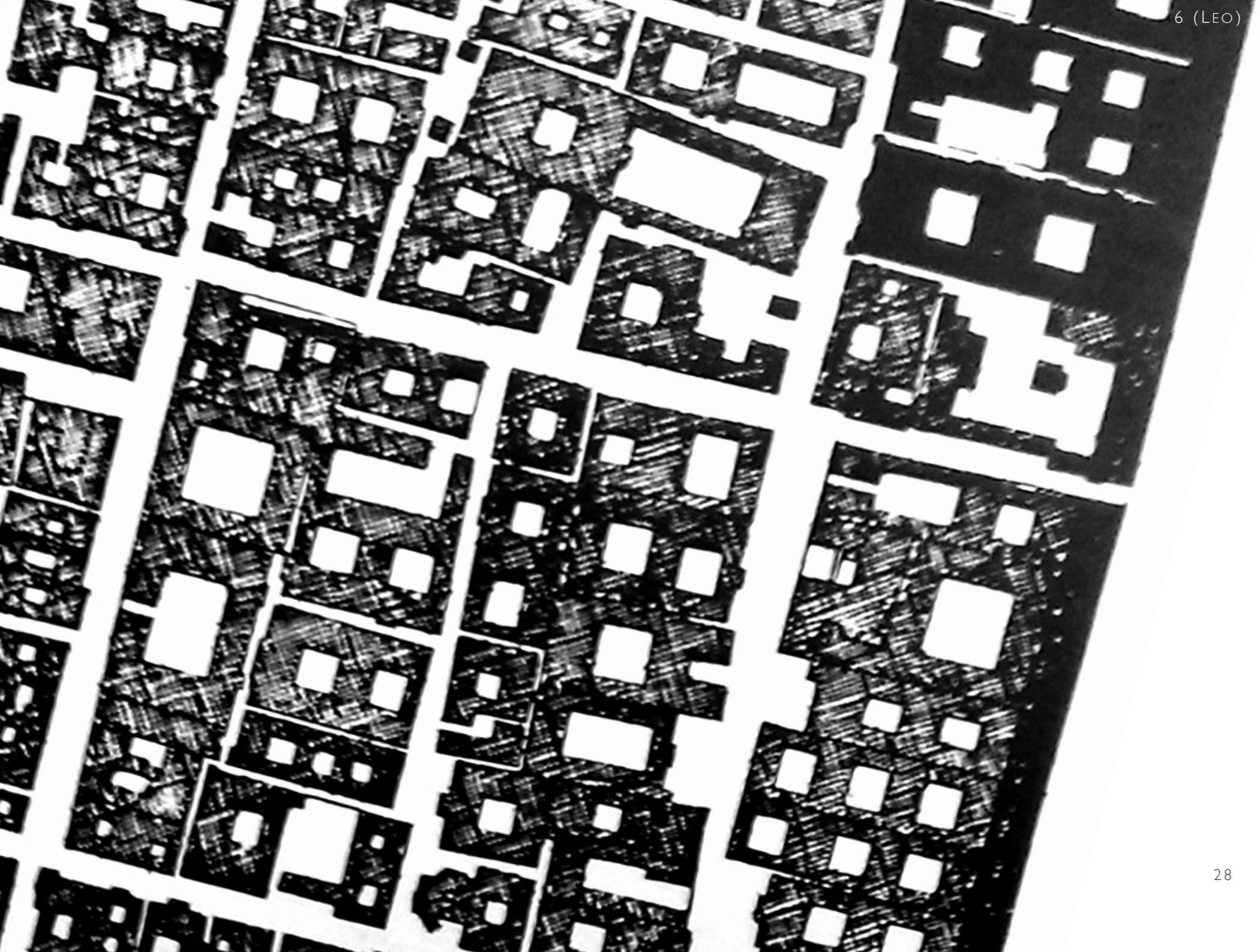
GROUND FLOOR PLAN

SECOND FLOOR PLAN

FIRST FLOOR PLAN

SÚRÚSÉG ÉS TÉRHASZNÁLAT TELEPÜLÉSI INFRASTRUKTÚRA ÉS KÖZLEKEDÉS

A város infrastruktúrája már az alapítás idején oly mértékben meghatározó volt, hogy a város színterét és kiterjedését alapjaiban határozta meg. A terület jelentős vonása volt ugyanis, hogy észak-dél irányban egy út haladt át a területen, összekötve a fővárost, Amert Sanganerrel, ami kora legnagyobb kereskedővárosa volt.

Ezt az utat meg kellett őrizni, valamint lehetőséget kellett biztosítani ellenőrzésére is, így mindenképp a város határain belül kellett, hogy kerüljön. A kor egy másik meghatározó útvonala kelet-nyugat irányban szelte ketté a területet. Az út ma is jelentős mogul városokat - Agrát és Ajmert - kötötte össze. Ez a kapcsolat a létrejövő város gazdaságát biztosíthatta, és birodalmi út révén a vonalába semmiképpen nem avatkozhattak bele. Ezekből következően a városnak kiterjedés szempontjából a sík északi részére kellett szorítkoznia(17).

Ha figyelembe vesszük a saszikus paradigmát és a terület adottságait, Jaipur mai elrendezésének kialakulása szemmel követhető. Először volt a területen elhelyezkedő gerinc, bár nem tökéletesen kelet-nyugat irányba néz, felkínálkozott, mint a nagyobb városi forgalmat lebonyolító kelet-nyugati tengely. Az út a gerincen való végigvezetése a topográfiát így vízelvezetés szempontjából is ideális módon használta, ezzel szemben, ha ezt nem vették volna figyelembe, az nem csak a természetes forrás hasznosításának hiányát, de a közlekedésik csomópontnál egy ügyetlen kialakítást is jelentette volna. Ez a vonal így kijelölte az első tengelyt, amihez így geomatriailag igazítani kellett az Ajmer-Sanganer útvonalat (19).

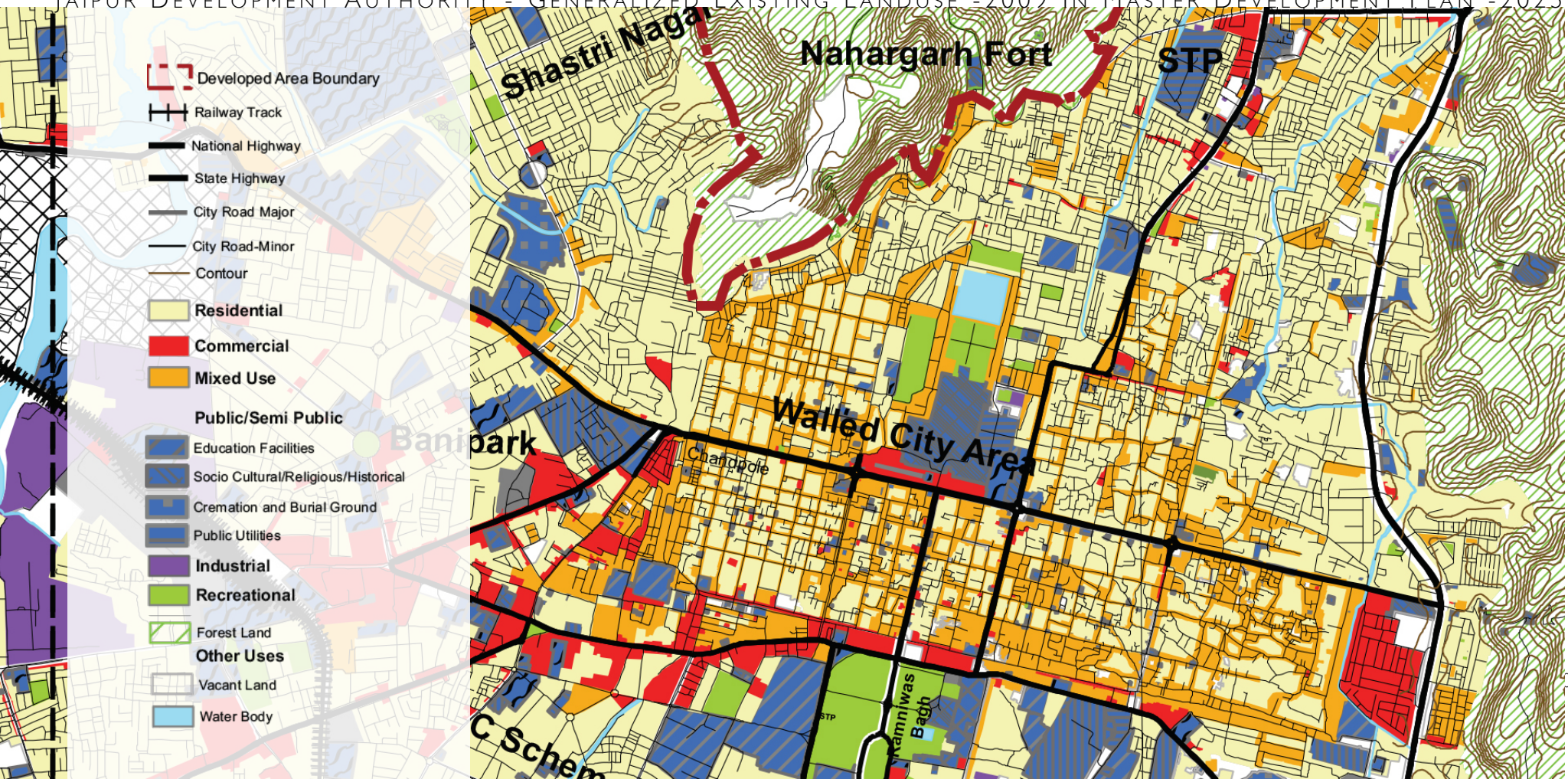
A főbb útvonalak a várost átszelve negyedekké osztják azt, a kisebb utcák pedig még tovább bontják a rendszert. Néhányak szerint a főútvonalak pontosan 37 méter (11 láb) szélesek, a másodlagosak ennek pontosan a felét, a harmadlagosak pedig a negyedét teszik ki. Az utak szélességét jelentősen csökkentik a vagy állandó, vagy ideiglenesen kitelepült funkciók, legyenek ezek a boltok, akik - az átrium az üzlethez csatolása után újabb átmeneti teret alkotva - elfoglalják az utcát vagy az egész útszélességet betöltő szekerek, vagy egyszerűen csak a tömeg. Az utak szélességét tekintve bár a cél egy hasonló rendszer kiépítése volt, ezt mégsem ilyen pontossággal kiviteleztek. Az elsődleges főútvonalak a kilencosztatú mandala egységeit lehatároló utak. Az intenzív autóforgalmat gyakorlatilag teljesen itt bonyolítják le.

VEGYES TERÜLETHASZNÁLAT

A vegyes területhasználat a falazott városban a központi palotanegyed kivételével, az első és másodlagos úrendszer mentén megfigyelhető. A szomszédságok területén pedig a lakófunkció a jellemző. A kereskedelmi területek jelenléte a falon belül csak egy helyen, a Tripolia bazar mentén - a palotanegyed előtt jelentős. Más helyeken kívülről keretezi a falat, így annak helyét több helyen pontosan kijelöli.

Az itt élők számára két nagyobb zöldfelület is elérhető. A Tal Katora tó két oldalán a Jai Niwas és Pondrik Udyan kettőse, valamint a falon kívüli, de még elérhető közelségben lévő Ram Niwas kert.

JAIPUR DEVELOPMENT AUTHORITY - GENERALIZED EXISTING LANDUSE - 2009 IN MASTER DEVELOPMENT PLAN - 2025

TERMÉSZETI KÖRNYEZET

A város ma is legnagyobb zöldterületének kiemelt szerepe az alapítással egyidős. Az alapítás előtt a város egész területe vadászterületként szolgált. Az alapító, Sawai Jai Singh itt építtetett egy rezidenciát a vadászat idejére, valamint egy élménykertet, és egy Tal Katora nevű kisebb tavat is. Ezt pedig nem óhajtotta feláldozni, a források szerint személyes kívánsága volt, hogy Jai Niwas a város falain belülre kerüljön. Ez pozícionálta a város a mai helyére. Jai Niwas-nak a város falain belülre kellett kerülnie, mivel pedig királyi vonatkozásai voltak, így a palota-komplexumba került, ami a *mandala* centrális eleme, a *brahmasthana*.⁽⁸⁾ A város legnagyobb rekreációs központja ma is a a *brathmasthana*-ban elhelyezkedő palota *sarahad* területén található Tal Katora tó, és a palota és eközött elhelyezkedő Jai Niwas kert.

स्थानगोटा वकर्म

इन्डियन गोटा वकर्म

अनमोल

दी उग्रपुर जोटा वकर्म

आलोक एम्पोरियम

कन्ध्यावान नेत्रकला जैन

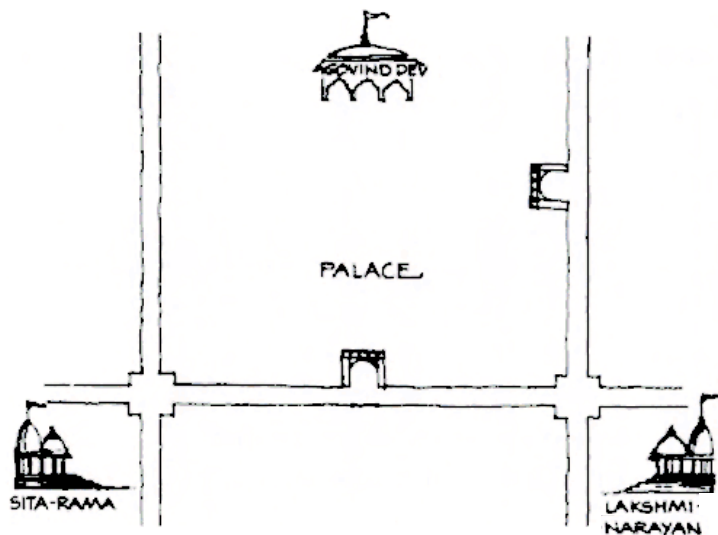
द्योधराम जयकुमार जैन

I SHOPS BORDERING A PRINCIPAL BAZAAR BUILDING JAIPUR

BAZÁROK - AZ IKONIKUS TÉRFAL

A főútvonalakon elhelyezkedő üzletsorokat az egységes design jegyében az állam emelte. (1) A fő kelet-nyugati tengelyt, a Tripolia Bazárral a középpontban, A város nyugati oldalán elhelyezkedő Krishanpol Bazár észak-déli vonalát, keleti párjával, a Sireh Deori Bazárral és a Johari Bazárral, valamint a központi Chaura Rasta-val egyetemben. Ezek mind a palota *sharahad*-ot keretezik, vagy ahhoz vezető fontos útvonalak. Ez szintén saszikus alapokra vezethető vissza: Az üzleteket a főútvonalon kellett elhelyezni, amiknek pedig összeköttetésben kellett lenniük a palotával. Az üzletsorok stílusában ismert rajastani mintát követtek, bevezetve egy érdekes újítást. A térsor előtt minden üzlethez előrehúzott veranda kapcsolódott, így a vásárlók fedett területen közlekedhettek. Amit aztán a huszadik század elején minden egyes tulajdonos a bolt területéhez csatolt, hogy több alapterület álljon rendelkezésre (28). Ezt aztán 2000-ben helyreállították. Az emeleti homlokzatot hátrébb szorították, hogy a veranda feletti rész szabad maradjon. Ez főként cirkulációs okból történik, de királyi vagy vallási felvonulások alkalmával nézőtérként szolgál. Itt is történtek illegális beépítések, bár csak kisebb szakaszokon, így nagyrészt megmaradt az eredeti használat. A telkek hátsó részét egyéni vállalkozók építették be ugyan, de Vidyadhar ellenőrzése alatt.

VALLÁSI ÉPÜLETEK

Kevésbé ismert aspektus, hogy egy város már meglévő vallási emlékei jelentősen meghatározzák annak későbbi fejlődését. A már említett galtai Surya templom mivel a keletnyugati tengelyben a hegycsúcson található, így a városi tájékozódás fontos, horizonton állandó pontja. A palota *sarahad* déli részét jelölő Tripolia bazár mindkét végén *chaupar* van, ezeknek a külső oldalán templomok helyezkednek el. Nem csak geometriailag tartoznak össze, mindkettő visnuita és Jaipur megalapításakor épültek *nagara* stílusban, és tudatosan archaikus jelleggel operálnak. (30) A nyugati templom a Rama Mandir, oltárképével kelet felé, a palota és Galtaji felé néz, így a Maharadzsa és felmenője, Surya felé fordul. A keleti templomot Vishnunak szentelték, Lakshmi Narayan képében. Az oltár nyugat felé néz, a palota és a Johari bazár, a jómódú kereskedők vására felé. Ez Vishnut a város szívében, mind a királyi, mind a kereskedelmi kapcsolatokkal pozicionálta. A fenti két templom egy háromszög alapját adja, aminek csúcsán a Govind Deo Mandir helyezkedik el a palotakert legészakibb pontján. Ez talán a város legjelentősebb temploma, de biztosan még ma is messze a legaktívabb. Az oltárképen Krishna, a tehénpásztor Govind képében jelenik meg. A templom és a palota téri elrendezése biztosítja a palota isteni kapcsolatát. A templom a kertben, a Tal Katorától délre helyezkedik el. Különböző források szerint az oltárképet 1917-ben hozták be az államba, és egy Amer-hez közeli kertben való elhelyezésről, majd Jai Niwas-ba való szállításról is esik szó. Egy hipotézis szerint a *murti*-t még a város alapítása előtt elhelyezték a területen. Ez megmagyarázná, hogy az alapító miért ragaszkodott annyira ahhoz, hogy Jai Niwas a város határain belülre kerüljön. Így annak a sasztikus konvenciónak is megfelelne, hogy egy Vishnu templomot kell elhelyezni a város szívében.

LAKÓÉPÜLETEK

A lakóegység (dwelling) mind társadalmi, mind fizikai szempontból a legkisebb építészeti egység. Az udvart körülölelő haveli határozza meg. Alkalmas színtere az inverzálta indiai életmódnak. Megfelelő forma olyan éghajlati sajátosságok kezelésére, mint a szárazság, az erős napsugárzás és a porviharok. Jellemzőek a körfolyosók, valamint a társas kapcsolatok színteréül szolgáló átmeneti terek, mint a kapuknál elhelyezett platform, az *otlas*.

SAJÁT FOTÓ

K Ö Z T É R H A S Z N Á L A T

A városi köztérhasználatban gyakoriak az időben változó terek. A nyitvatartási idő alatt kaotikus hatást keltő üzletsorok zárást követően egységes megjelenést kapnak.

A templomok, istentiszteleti helyek a közélet aktív részei mind nyitott, mind zárt formában megtalálhatók a városban. Helyüket még a város ismerete nélkül is sejthetjük, hiszen kellemes hűs árnyékú fák jelzik őket.

Ahol nincs elég állandó hely az üzleteknek, ott ideiglenes szerkezetek szolgálják ki az igényeket.

SAJÁT FOTÓ

VIKI BANSE

ÁTMENETI TEREK

FOGALOMMAGYARÁZAT

A felhasznált irodalomban a szakkifejezések helyesírása a szanszkrit, a modern hindi és hagyományos angol közötti fordításban több formában jelent meg kiejtéstől, a forrás helyétől és idejétől függően.

brahmasthana	ब्रह्मस्थान	a középső részen elnöklő Brahma, az isteni teremtmény (8-as ábra)
chaupar	चाँपर	térben is kiterjedt négyzet alakú kereszteződés (fordítás: négybe hajtott)
chowkri	छोकरी	negyed
geru	गेरू	égetett téglapor, terrakotta, szent öltözet sárfányos színe
haveli	हवेली	udvar köré épült épületforma általános neve
jati	जाति	társadalmi osztály, kaszt
kevala nagara	केवल नगर	egyszerűbb negyed típus, fallal védett, négy helyen áttört (fordítás: csak, átlagos)
mandala	मंडला	rendezőelv, grafikusán négyzetként vagy körként ábrázolva
mohalla	मोहल्ला	a város közösség szerint osztott kisebb részegysége
murti	देवता	bárvány, istenség képe
nagara	नगारा	észak-indiai (építészeti stílus)
sarahad	सारा	határ, szegély
sawai	सवाई	egy és negyed (itt: Jaipur alapítójának “felvett” neve)
shastra	शास्त्र	kánoni értekezés, tanulmány
vastu	वास्तु	megszentelt hely, építészetben szobrászatban vagy festészetben is
vastu shastra	वास्तु शास्त्र	építészeti értekezések neve
vastu vidya	वास्तु विद्या	építészet ind rendszere (fordítás: építészeti tudás)

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bosselmann, Peter Urban Transformation Understanding City Design and Form (2008)
- Busquets Aleppo, Rehabilitation of the Old City, Harvard Design, School, Brodock Press (2005)
- Chakrabarti, Vibhuti Indian Architectural Theory and Practice: Contemporary Uses of Vastu Vidya
- Doshi, Balkrishna Planning for a community: Vidyadhar Nagar - in Tales of Cities,
The culture and political economy of urban spaces - in International Social Science Journal 125(1990)
- Farr, Douglas Sustainable Urbanism: Urban Design with Nature, John Wiley & Sons (2008)
- Fonyódi, Mariann Az ortogonális városháló mint városi attribútum – adalékok a tervezett városszövetek természetrajzához (2007)
- Jaipur Development Authority Master Development Plan 2025
- Kriken John Lund City Building - Nine Planning Principles for the Twenty-First Century(2011)
- Lakshmanan, CT Ancient System of Town Planning in India (2012)
- Narayanan, Yamini Religion, Heritage and Sustainable City - Hinduism and Urbanization in Jaipur (2015)
- Neha Rajora <http://www.slideshare.net/rajaneha/finalpresentation-422for-harry>
- Nilsson, Sten Jaipur, in the Sign of Leo - Magasin Tessin no1 (1987)
- Owen, David Green Metropolis; why living smaller, living closer, and driving less are the keys to sustainability, (2009)
- Pandey, Pradeep Kumar Jaipur is an optimum city, Megjelent:Times of India, 2013.03.18.
Gandian Cities, Megjelent: The Hindustan Times 1990.11.18
Outdated ways of city planning, Megjelent: Indian Express 1990.06.16.
Future of city, city of future, Megjelent: The Hindustan Times 1990.05.20.
Finding ‘future’ for the ‘past’, Megjelent: 1987.03.11.
- Rowe, Colin és Koetter, Fred Collage City(1978)
- Sachdev, Vibhuti és Tillotson, Giles Building Jaipur - The Making of an Indian City(2004)
- Sernau, Scott Social Inequality in a Global Age (2013)
- Szabó, Árpád Fenntarthatósági minták / Sustainability patterns,
Megjelent: Benkő Melinda, Szabó Árpád (szerk.) Városmegújítás: városépítészeti tanulmányok. (2010)
- Vidyarthi, Sanjeev Building A ‘World class Heritage city’: Jaipur’s Emergent Elites and New Approach to Spatial Planning,
in Gavin Shatkin, ed. Contesting the Indian City:Global Visions and the Politics of the Local (2014)

